

A császár éneke 1114-ből

Ajánlás: *Eszternek és Jánosnak*

EGY KÖNYV TÖRTÉNETE. ÉRTHETŐ ELŐTÖRTÉNET

1989 februárjában, a Kozmosz Könyvek sorozatában megjelent Háy János *Gyalog megyek hozzád a sétálóúton* című verseskötete. Hogy milyen a kötet, (jó) nyugalommal az olvasóra bízhatjuk (kirándulhat egy GAZDAG RÉTEN), és mi megpróbálunk választ adni egy kérdésre:

„Kicsoda Ő?”

Önmaga szerint ő, azaz Háy János, egy „kitalált név”, egy „létező személy”, önmaga „idősebb pályatársa”, egy „bérgyilkos”, Paskievics herceg volt személyi titkára, felesége felvett nevén Bezdarkov, és ma a Szovjetunióban él, a „microscope-poetry” amerikai nagysága, Bowie-nál jobb és szebb rockzenész, hivatalos vélemény szerint pedig GAZDAG RÉT-i lakos. Szóval ennyiféle volna? Valaki, akiről nem lehetne határozottan megmondani (pl. irod.), hogy ez és ez, vagy innentől idáig terjed, hat. A Könyvvilág szerint (1989/2. 18. l.) pl. nem verseskötetet, hanem prózakötetet írt. A Magyar Írók Szövetségének Tájékoztatója (1989/5. 5. l.) Háy Lászlónak nevezi. A Szegedi Egyetemből tudhatjuk, hogy volt már Hály János, s egy kritikusa után pedig Háry János.

Annyi biztos, János. Bár én így mondanám: Janóka.

EGY „SZEMÉLY” TÖRTÉNETE. IRODALMI TÖRTÉNET: MEMOÁR

Először is, mit tehet a memoáriró, különösen, ha alkalmi és provinciális. Ötöl, hatol, égbe küld és levesz, jelzőket használ és kijelent, egyszóval már nem nagyon tudni, kiről beszél, egy „ürgéről” vagy Homéroszról, Hölderlinről, hogy csak maradjunk a H-knál. Változatos és bonyolult, akár az élet, s akként egyszerű egy személy története is. Hozzáteszünk egy érzést, s kellően olyan lesz, mint életünk, s mint a H-k. Füst Milán azt javasolja a *Konkrétumok, melyek az ideára tesznek figyelmessé* című írásában, hogy „ne azt ird, Zsubovics János rendőr ősszel öngyilkos lett, hanem Zsubovics János rendőr főtörzsőrmester szeptember 19-én, pontban egy óraker pisztolyával főbe lőtte magát.”

Kalandra fel!

Egy nem létező személy története egy létező személy köntösében. Rilke szerint: változtasd meg élted!

KÉPEK A TÖRTÉNETBŐL

1.

Természetünknel fogva képesebbnek érezhetjük magunkat, hogy a dolgok középpontjához eljussunk; alig remélhetjük, hogy kerületüket átfogjuk; mert a világ látható kiterjedése kétségtelenül meghalad bennünket. Mivel azonban

a kisebb dolgokat mi magunk haladjuk meg, azt képzeljük magunkról, könnyebben meg tudjuk ragadni őket: jóllehet, semmivel sem kevesebb képesség szükséges a semmiig, mint az egészhez való eljutáshoz — végtelen nagy kell az egyikhez is, másikhoz is. Véleményem szerint az, aki érteni tudná a dolgok végső elveit, képes lenne végül megismerni a végtelent is.

2.

Volt egy város, volt egy élettér, ami egy város és egy élettér volt.

3.

Végül is megoldódott valami, de csak az, ami utal, s nem az, amire. Itt most beindul valami: egy tényfékező. „Fényképezőgépre hasonlítasz, valami nagy akármilyen, meg bármi és micsoda, és szavaidban benne vagyunk mi és a csoda.” Valaki eldadogta tegnap, jó ezt visszadadni, hogy egy illető, egy osztály tagja, hogy szerinte M. Duchamp a világ egyetlen fegyvernek számítható biciklikerekével föbe lőtte magát. Aztán ez a férfi német neve volt: ERICH, egy konstruktív fordulattal ácsúszott „mi”-be és változtatgatott valamit.

Beleharapott a farkába. „Nagyon fájdalmas volt neki, mondta M., közös ismerősünk, én a Doktorhoz irányítottam: végezne fogalmazási gyakorlatokat. Azt mondta nekem a Kígyó, magyar neve volt a Doktornak, tanuljam meg, mi az elsődleges: a dolgok vagy a neveik.” Nagyon örültem neki, kicsit sírtam is, áztak a szaros gatyáim a feltétlenítő szerben, szóval jókat röhögtünk a német férfivel és a magyar doktorral az erkélyen: alattunk lent valami város akart élni, ezen is jókat kuncogtunk, hogy az élni akar.

4.

A múltkor is, mikor egy volt város polgármesterének a fia felkeresett, s miután körbeérdeklődtük egymást, hogy ő is evett abból az almából a Doktornál (méséli: Éva kapta ki az utolsót, de nem bírta egyedül megenni, elhajtotta), szóval ő is panaszkodott az ellenségekre, kik meggyalázták és éhezettették a város népét, a lakosokat. Végül, ha jól emlékszem, saját lakos voltára hivatkozott és úgy nevetett, hogy nagyon szomorú maradt.

5.

A történet szereplői (amikor egyáltalán alkalmuk van találkozni, s nincs ott a német férfi átkozott nagy ellenségével, ki piszok nagy revolverrel fenyegeti), úgy számolnak be egymásnak amatőr fényképész tevékenységükről, hogy kívülrekesztik a profi nyelvet és személytelenkednek.

6.

A damaszkuszi úton, a Piszácia Beton- és Fagyaltgyár mellett halomra lövik egymást az emberek. ERICH arról számolt be, hogy Füst rendőre is itt zuhant rá és tiszta vér lett tőle, még jó, hogy halott volt, s nem látta őt semmilyen élő valami, pl. egy macska, aki a vérszagra harapva esetleg illetlenkedett volna vele.

7.

Négy-öt személynél többen nem szoktunk összegyűlni. Nem akarunk brancsot. Így is eléggé remeg a találkozások után mindenki, és csak negyed-

vagy ötödnap vesszük észre a másnapos makarónit, ami úgy bűzlik a nyakunk körül, akár valami kötél. Barátok vagyunk, és utazgatni szoktunk a világban. Mit nekünk Málmó, Márszej, Mátészalka. Kizárólag Írországba nem megyünk, túl zöld, és félünk a fűtől. Azóta félünk, mióta ERICH egy ír lánnyal csókolódzott, ki fűnek nevezte magát, és érezte is ERICH, hiszen ott volt a szájában, s ő azt gondolta, hogy neve kettészakadt két személyre (ER ICH), két különböző emberre, de az is lehet, hogy csoportra, az egyik közelebbi volt, a másik távolabbi, attól függ, honnan nézzük.

FÜGGELEK A KÉPEKHEZ: VALÓSÁGISMERET

Annyira sokat utazgatunk szerte a világban, hogy elfelejtjük egymás nevét, s úgy kezdjük egymást nevezni, mint a Csontbrigád tagjai.

Holnap, amikor felébredtem volt, ébren voltam már, gyorsan a telefonhoz rohantam, és felhívtam ötünket, és sorról sorra bemutatkoztam nevemen.

Most itt van a kezemben az a fénykép, amin egymásnak telefonozunk mind az öten, különböző városokból, lakásokból, de egyképpen. Elteszem. Biztos sokat fogunk rajta röhögni. Nevet-ni.

FÜGGELEK AZ ÍRÁSHOZ: A CSÁSZÁR ÉNEKE

Amikor 1976 és 1980 között mintegy két évet töltöttem Kínában és rengeteg foglalkoztam az ország korai történetével, a pekingi központi könyvtárban találtam egy francia nyelvű kis könyvecskét, melyben egy igen szép történetre bukkantam. 1114-ben történt, a Kígyó évében. ER L' Ich, a furcsa nevű kínai császárral esett meg mindez.

Egy napon ER L' Ich a Tiltott Város falain túl sétált áruhában, amikor is úgy érezte, hogy le kell feküdnie a földre, a porba, mert valami igen földi dolog szállta meg: a fájdalom. Nehéz volt a lelke, úgy érezte, mellében egy hatalmas és súlyos, egyre növekvő fájdalom-labdát hord, mely megbénítja és tehetetlenné teszi őt. Oly erős volt a fájdalom-labda nyomása, hogy ER L' Ich, az isteni eredetű császár, feltépte önnön kezével mellkasát, és kilökte magából azt.

Gurult a fájdalom-labda, szörnyülködve nézték az emberek, s a császár ott feküdt a porban, a rongyos nép lábainál, és kiszállt belőle egy jajszó: „Nincs semmim többé!” A labda pedig gurult, gurult előre, az emberek félreálltak, de egy foltozóvarga lábának nekipattanva irányt változtatott gurulása, s egy vak koldushoz ért, ki nagy erővel dühödten belerúgott a császár fájdalom-labdájába. Az pedig, mintha isteni kezek vezérelnék, egyenesen visszarepült a császár nyitott mellkasába, s abban a pillanatban nyomtalanul összezáródott ER L' Ich hatalmas sebe. A császár szemébe visszatért az élet, s rohanna megérkező testőreire támaszkodva, a nép ámuló kettős sorfala között visszaindult palotájába.

ER L' Ich történetéről rengeteg értelmezés született. Magyarul is megjelent egy, az év februárjában. Nagy szeretettel ajánlom az Olvasónak.

(Háy János: *Gyalog megyek hozzád a sétálóúton*; versek, Kozmosz Könyvek első kötetének sorozata, 115. l., ára: 25 Ft.)

Kelt: május 12-én, egymást követő 25 napon.